

Kritieken

Kritieken n.a.v. Man Zonder Eigenschappen

Thomas Mann: De publieke opinie dient te worden gemobiliseerd en gemaand om zich niet door gebrek aan interesse schuldig te maken aan het laten verkommeren van een literaire onderneming waarvan het uitzonderlijke karakter en de verstrekkende betekenis voor de ontwikkeling en de verhoging van het geestelijk niveau van de Duitse roman buiten kijf staat. [...] Dit boek, dat schittert als een vuurwerk, en dat op gewaagde en aanstekelijke wijze het midden houdt tussen essay en episch blijspel, is goddank geen roman meer - is dat niet meer omdat, zoals Goethe zegt, 'alles wat volmaakt is in zijn soort boven zijn soort uit moet stijgen en iets anders onvergelijkelijks moet worden'.

Marguerite Duras Dit boek is voor mij een van de geweldigste leeservaringen geweest die ik heb gekend: het is een buitengewoon duister, onleesbaar en onweersstaanbaar boek; het lezen ervan is een mysterieus corvee, bijna onoverkomelijk voor het merendeel van de lezers, maar als het corvee eenmaal voorbij is en het lezen tot rust is gekomen, maakt er zich een betovering uit los die met niets anders te vergelijken is.

Ingeborg Bachmann Musil heeft eens voorgesteld om in het eindrapport waarmee hij de Duitse literatuur wilde verlaten, te zetten: "Gedrag ongewoon, aanleg kwetsbaar hoewel met neiging tot buitensporigheid", maar op een goede dag kreeg de kritiek door dat zijn roman onder meer de grootste poging tot geschiedsfilosofie en de onverbiddelijkste kritiek der wereldbeschouwingen in romanvorm was sinds Voltaires *Candide*.

Elias Canetti Ik las in die jaren Musil en kon maar niet genoeg krijgen van *Der Mann ohne Eigenschaften*, waarvan destijds de eerste twee delen, zo'n slordige duizend bladzijden, beschikbaar waren. Het scheen mij toe dat er in de hele literatuur niets bestond dat daarmee te vergelijken viel. [...] Het was een taal die ik kende, een ritme van denken dat ik head meegemaakt, en toch waren er, dat wist ik zeker, geen boeken als dit. [...] Musil kon niet vermoeden dat het een tweeledige oneindigheid nastreefde, namelijk niet alleen onsterfelijkheid, maar ook onvoltooibaarheid. Er bestond geen vergelijkbaar project in de Duitse literatuur. De wederoprichting van Oostenrijk door middel van een roman, wie zou zich daaraan hebben gewaagd?

Kritieken n.a.v. verschijnen Nederlandse vertaling

Man Zonder Eigenschappen

In welke duistere krochten hij de lezer ook voert, altijd doet Musil dat - met volgehouden epische distantie - in glasheldere, ook nu doorgaans nog verbazingwekkend modern klinkende formuleringen. Het is Musils obsessie om zaken die krachtens hun aard zo vaag, veranderlijk en ongrijpbaar zi'n dat ze zich haast per definitie aan de taal onttrekken, desondanks messcherpe contouren te geven, zij her altijd in het besef van de noodzakelijke betrekkelijkheid, onvolledigheid en voorlopigheid van zijn formuleringen. *Cyrille Offermans in Vrij Nederland*

Daar de stad zo'n belangrijke rol in de roman speelt [...] kun je het boek misschien het beste verkennen zoals je een vreemde stad leert kennen. Eerst erin ronddwalen met een plattegrond in de hand - waarvoor het eerste deel kan dienen - en er vervolgens je eigen weg in vinden. Maar je leert de roman pas echt kennen wanneer je erin gaat wonen. Daarvoor is tijd nodig, veel tijd. Ik denk dat Musils grote roman alleen toegankelijk is voor lezers die er daadwerkelijk in willen wonen. Dat is veel gevraagd, maar er zijn met zo veel boeken die zich daarvoor ook echt lenen. - *Jacq Vogelaar in De Groene Amsterdammer*

Het lezen van De man zonder eigenschappen is als het beklimmen van een berg van 3000 meter hoogte. De weg naar boven is lastig, maar het uitzicht wordt steeds fascinerender, een breed panorama waar men vol bewondering van geniet zonder alle bijzonderheden te kunnen vatten. En zo kan men in deze roman zonder einde haast eindeloos blijven lezen. - *Jan Luijten in de Volkskrant*

De roman staat te boek als 'romantorso' en wordt dikwijls aangehaald als her voorbeeld bij uitstek van het fragmentarische en onvoltooide dat de moderne literatuur zou kenmerken. Dat wil allerm minst zeggen dat de roman als los zand aan elkaar hangt, of zijn beloften niet inlost. Musil heeft zijn werk misschien nog niet voor de helft afgekregen, maar die is dan ook zo intelligent, ironisch zonder enig hooghartig vertoon, schitterend van stijl en hecht doortimmerd dat je de rest vooral zou willen kennen omdat je er niet genoeg van kunt krijgen. - De man zonder eigenschappen is [...] tegelijk een bloemlezing uit het koortsachtige, dus troebele denken dat in het begin van de eeuw opgeld deed, én een parodie daarop. De personages staan voor hoofdtypen van de tegenwoordige mens', zoals Musil in zijn dagboek noteerde, dus tijdstevens van de mens in de tijd dat hij aan het boek werkte. Het is een diagnose van een tijdsgewricht dat reddeloos met zichzelf overhoop ligt, een kwaal waarvoor ook na 1918 geen remedie is gevonden. *Jacques Kruithof*

Als Musil het bij analyse en kritiek zou hebben gelaten, zou dat al een kolossaal boek hebben opgeleverd, maar het belang ervan wordt nog vergroot doordat hij op zoek is naar bakens die te midden van alle verwarring iets van een richting aangeven voor 'het juiste leven'. ' Zeker daarom verdient zijn roman het een belangrijke rol te gaan spelen in de ontwikkeling van onze eigen hedendaagse literatuur. [...] Over de vertaling is al een enorm gekrakeel losgebarsten, wat er ook op wijst dat we met een literaire gebeurtenis van de eerste orde van doen hebben. - *Robert Anker in Het Parool*

De in andere gedeelten van de roman zo verfoeide romantiek viert hier hoogtij en hikt betekenis te geven aan het leven van het inmiddels levensechte tweetal. Zij neigen naar de rand van het mogelijke. Zodra zij deze rand bereiken wijkt de lichamelijke begeerte en menen zij het Duizendjarige Rijk van de liefde, dat Ulrich zijn zuster heeft beloofd, nabij te zijn. Het hikt te verschijnen en schud te gaan in 'dagklare mystiecl'. Maar het is onbeschrijfbaar, onnaleefbaar. Het woord snijdt niet, zegt Musil, en de vrucht blijft aan de boom, ook al neem je hem in de mond. Toch onttrekt het duo zich daarna aan het sociale leven waar de roman een heel boek lang bol van stond. Zij verkeren in dezelfde staat als bij lichamelijke eenwording. Ulrich, de man zonder bindmiddel, die altijd al buiten het leven staat, lijkt buiten zich zelf. Hij spiegelt zich in Agathe en is voor het eerst bereid zich met alle zintuigen aan het leven over te geven.' *Ton Naaijens in De Gids*

De man zonder eigenschappen gaat over het denken, en meer nog over de grenzen van het denken. Wat in alle belangrijke werken van de moderne literatuur sinds twee eeuwen op verschillende manieren aan de orde wordt gesteld, komt in sumnu in Musils onderneming voor het voetlicht: er wordt een poging ondernomen de werking van de rede op het spoor te komen door zich juist te begeven op die gebieden waar haar licht niet meer reikt. [...] In het Tweede boek [...] schijnt alleen de taal van de mystiek, die in de vroegere delen géironiseerd wordt, nog enige uitkomst te bieden. Musil probeert in zijn roman met de koelheid van het exacte wiskundige denken binnen te dringen in het gebied dat zich aan de verstandelijke vermogens lijkt te onttrekken en daardoor een perfect alibi lijkt te verschaffen voor imposante geheimtaal en kletspraat. - *Anthony Mertens in De Groene Amsterdammer*